

Tonija ANDRIĆ, Život u srednjovjekovnom Splitu. Svakodnevica obrtnika u 14. i 15. stoljeću, Hrvatski institut za povijest – Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, Zagreb – Split, 2018., 329 str.

Knjiga koja se na ovom mjestu prikazuje rezultat je višegodišnjeg rada mlade znanstvenice Tonije Andrić na istraživanju bilježničkih spisa (kao i druge vrste gradiva) koji se odnose na privatno svakodnevlje, kao i na gospodarsku djelatnost i društvenu ulogu obrtnika u srednjovjekovnom Splitu. Većim je dijelom nastala na osnovi doktorske disertacije obranjene 2014. godine. U istraživanju su – uz svu potrebitu znanstvenu literaturu (domaću i inozemnu) uporabljeni i objavljeni izvori, kao i brojno gradivo pohranjeno ponajprije u Državnom arhivu u Zadru (fond Stari splitski arhiv), ali u Državnom arhivu u Splitu, Nadbiskupskom arhivu Split i Arheološkom muzeju u Splitu, a odnose se na 14. i 15. stoljeće. Monografija započinje Sadržajem (VII–IX), Predgovorom (1) te sažetim Uvodom (3–4) u kojemu se pregledno ukazuje na temeljne istraživačke ciljeve na koje je autorica u knjizi bila fokusirana. Iz navedenog je razvidno da su to socijalno oblikovanje i staleško izdvajanje, kao i gospodarska djelatnost i svakodnevni život splitskih pučana.

U idućem se poglavlju (Urbanizam srednjovjekovnog Splita, 5–17) obrađuje postupno širenje grada (preobrazbom carske palače), podizanje utvrda, nastanak i smještaj predgrađa, pravci glavnih gradskih komunikacija, kao i opći utjecaj mletačke uprave na urbanističku sliku Splita. Prikladna se pozornost ovdje poklanja i gospodarskoj topografiji grada.

S obzirom da se tek poznavanjem društvenog ustrojstva i staleških struktura neke urbane zajednice u srednjem vijeku može razumjeti svakodnevica i mentalitet onodobnih gradskih žitelja u sljedećoj se, opsegom većoj cjelini (Društvena struktura srednjovjekovnog Splita, 19–83) govori o demografskim prilikama (pokušaj izračuna približnoga broja stanovnika, problem kuge i drugih pohara kao negativnog čimbenika u brojčanom rastu pučanstva) kao i o etničkoj strukturi (postupna, ali i očekivana kroatizacija romanskoga dijela žiteljstva), koja se pretežito promatra na razini pučana. Nadalje, posebna se pažnja poklanja ustroju staleškog društva (proces izdvajanja gradske elite, imovinska diferencijacija) neplemičkog sloja, pravnom statusu i nijansiranju unutar pojedinih društvenih skupina, napredovanju pučana prema plemićkom statusu, kao i drugim istraživačkim pitanjima. Ta istraživanja pokazuju da su splitski obrtnici prema bilježničkim spisima bili najprepoznatljivija skupina građanskoga i pučanskog staleža. Naravno, jednako je tako očito da zapravo praktički nije postojala ni jedna obrtna djelatnost koja nije zabilježena u srednjovjekovnom Splitu, a odabrani uzorci (prema bilježničkim spisima) kazuju da su spominjani obrtnici u pretežitom dijelu bili s područja splitske komune. U nastavku raščlambe pozornost se pridaje pravnoj klasifikaciji obrtnika unutar određenih vremenskih razdoblja, istražuje njihov društveni i materijalni položaj, utjecaj mletačke uprave kao i migracijska kretanja i njihov odraz na život grada.

Cjelina Ekonomska djelatnost splitskih obrtnika u 14. i 15. stoljeću (85–149) usmjerena je na udio obrtnika u agrarnoj privredi (zemljoposjedi, vrste zakupa), stočarstvu, trgovini (trgovanje nekretninama, obrtničkim proizvodima, poslovima i sirovinama, opseg trgovačke razmjene) kao i na pomorstvo i brodogradnju (brodovi i njihove vrste i vrijednost, status kalafata, brodovlasnici i drugo).

Konkretan uvid u splitske obrte u 14. i 15. stoljeću (151–202) autorica donosi, iznova na osnovu pomne raščlambe bilježničkog gradiva, podjelom i raščlambom na vrste zanata (drvodjelci, građevinski obrtnici, kožari, metalska struka, tekstilni obrt, umjetnički obrt), a vrijedne izravne podatke ovdje nalazimo i kada je riječ o organizaciji obrtničke proizvodnje, bratovštinama obrtnika i o njihovu školovanju.

Završno veće poglavlje te inspirativne i pomnom znanstvenom akribijom pisane knjige (Svakodnevnica splitskih obrtnika u 14. i 15. stoljeću, 203–270) odnosi se na temeljne sastavnice iz osobnoga svakodnevnog života splitskih obrtnika. Kroz manja potpoglavlja obrađuju se obiteljski odnosi, položaj žene i djece, rodbinstva te materijalna kultura splitskih obrtnika. Tragom brojnih konkretnih podataka i primjera ulazimo u domove splitskih pučana, koračamo kroz njihove interijere, otkrivamo njihovu pokretnu imovinu, saznajemo o odjeći, obući, ukrasima i nakitu, ali i imamo priliku zaviriti u njihov jelovnik, posuđe i pribor za jelo, organizaciju kućanstva itd.

U Zaključku (271–174) knjige donosi se završni zbir svih u knjizi pomno postavljenih, i odgovorenih istraživačkih pitanja vezanih za splitske obrtnike srednjeg vijeka. Stoga se može kazati da je splitsko društvo promatranog razdoblja bilo duboko socijalno podijeljeno te da je – izuzetkom malobrojne gradske elite – većina društva mogla zadovoljavati tek osnovne egzistencijalne potrebe. To se, naposljetku, nije ogledalo samo u njihovim gospodarskim mogućnostima i materijalnoj kulturi svakodnevlja nego i u različitosti u društvenim i političkim pravima.

Završni dio knjige sadrži Summary (275–277), popis neobjavljenih i objavljenih izvora (279–280) i literature (281–303), Popis priloga (304–305), Kazalo osobnih imena (306–309), Kazalo geografskih pojmova (320–323), Autorsko kazalo (324–328) te Bilješku o autorici (329).

Monografija Tonije Andrić rezultat je studioznog, mukotrpnog interdisciplinarnog pristupa u obradi jedne zahtjevne istraživačke teme. Autorica se pritom nije ograničila na usko vremensko razdoblje, već je, uz obilno korištenje arhivskog gradiva, dala obuhvatan prikaz jednoga društvenog sloja, uzimajući pritom u obzir svekolike sastavnice njihove prisutnosti i djelovanja, ali i druge, naizgled vanjske čimbenike (smjene vlasti, utjecaj mletačke uprave). Brojna imena, najčešće malenih ljudi jednog vremena, njihova zanimanja, gospodarske mogućnosti, obitelji, kuće i nekretnine, zorno pružaju sliku o gradu Splitu i njegovim pučanima tijekom 14. i 15. stoljeća. Stoga će ova knjiga, možemo to bez ikakve dvojbe kazati, biti nezaobilazna literatura za znanstvenu javnost, ponajprije medijeviste, ali u konačnici i za šire čitateljstvo.

Lovorka Čoralić